

Danilo Türk

Temelji mednarodnega prava

2., pregledana in dopolnjena izdaja

LEXPERA®

GV
ZALOŽBA

Ljubljana 2021

Predgovor k drugi izdaji

Več kot sedem let je minilo od prvega izida knjige Temelji mednarodnega prava. Njen namen je bil prikazati najpomembnejše značilnosti sistema mednarodnega prava in tako študentom mednarodnega prava in drugim bralcem, ki že imajo temeljno pravno znanje, pomagati razumeti sodobni mednarodnopravni red in vzpostaviti podlago za nadaljnje, bolj specializirano preučevanje mednarodnopravne tematike.

Knjiga je imela tudi svojstveno kulturno funkcijo – kot prvi izvorni učbenik mednarodnega prava, napisan v slovenskem jeziku. V preteklih sedmih letih je bila v uporabi kot temeljni učbenik mednarodnega prava na več fakultetah v Sloveniji. V tem času je bila prevedena tudi v več tujih jezikov.

Dosedanje izkušnje kažejo, da je bila knjiga dobro sprejeta in kot učbenik tudi uporabna v pedagoškem procesu. S potekom časa pa je nastala potreba po določenih posodobitvah besedila. Druga izdaja je po metodološki zasnovi in strukturi besedila nespremenjena. Zasnovana je tako, da bi bralcu omogočila vpogled v celotno sliko sodobnega mednarodnega prava, hkrati pa so v drugi izdaji predstavljena novejša vprašanja in razvojne smernice, ki ta čas zanimajo širok krog pravnikov in drugih bralcev. Poleg potrebnih posodobitev je besedilo druge izdaje v primerjavi s prvo izdajo na nekaj mestih poenostavljeno in razbremenjeno podrobnosti, ki so izgubile nekdanjo aktualnost.

Zahvaljujem se vsem, ki so mi s svojimi sugestijami pomagali pri pripravi druge izdaje. Posebej se zahvaljujem dipl. univ. pravnici Maruši Veber za pomoč pri končni redakciji besedila ter pri pripravi stvarnega in imenskega kazala.

Avtor

V Ljubljani, 1. januarja 2015

Kazalo

Kratice	17
I. poglavje	
POJEM IN VIRI MEDNARODNEGA PRAVA	19
1. Definicija	19
2. Mednarodno pravo v zgodovinski perspektivi	25
3. Formalni viri mednarodnega prava	43
1. Običajno mednarodno pravo	45
2. Mednarodne pogodbe	48
3. Splošna pravna načela	49
4. Sodna praksa in doktrina	50
5. Pravičnost	51
6. Nekateri novejši viri mednarodnega prava	52
4. Kodifikacija in progresivni razvoj mednarodnega prava	53
5. Mednarodno pravo in notranje pravo držav	57
1. Teoretski pristopi	57
2. Ureditev v Republiki Sloveniji	61
6. Mednarodno pravo in pravo EU	64
II. poglavje	
SUBJEKTI MEDNARODNEGA PRAVA	69
1. Splošno	69
2. Države	71
1. Nastanek	71
2. Priznanje države, priznanje vlade ter priznanje vstajnikov in osvobodilnih gibanj	74
a) Priznanje države	74
b) Priznanje vlade	76

c) Priznanje vstajnikov in osvobodilnih gibanj	77
3. Temeljne pravice držav	79
4. Suverenost in sodna imuniteta držav	85
5. Sestavljene države	87
6. Nasledstvo (sukcesija) držav	89
3. Trajna nevtralnost	93
4. Razmerja odvisnosti	94
1. Vazalstvo in protektorat	95
2. Mandati in skrbniška ozemlja	96
3. Nesamoupravna ozemlja	98
5. Območja pod upravo mednarodnih organizacij	99
1. Zgodovinski primeri	100
2. Začasne uprave pod avtoriteto Varnostnega sveta OZN	101
6. Položaj Svetega sedeža, Vatikanskega mesta in papeža	104
7. Mednarodne organizacije	106

III. poglavje

ČLOVEKOVE PRAVICE IN KAZENSKA ODGOVORNOST

V MEDNARODNEM PRAVU	111
1. Splošno	111
2. Državljeni in druge osebe pod jurisdikcijo suverene države	114
1. Državljeni in tujci	114
2. Begunci	120
3. Mednarodnopravno varstvo človekovih pravic	121
1. Materialno pravo	122
2. Mehanizmi OZN za implementacijo človekovih pravic	131
a) Mehanizmi, ustanovljeni z mednarodnimi pogodbami	132
b) Mehanizmi, ustanovljeni s sklepi organov OZN	135
3. Regionalni sistemi	137
a) Svet Evrope	137
b) Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE)	139
c) Organizacija ameriških držav	140
č) Organizacija afriške enotnosti/Afriška unija	141
d) Arabska liga	141
4. Zaščita manjšin	142
4. Mednarodna kazenska odgovornost posameznika	147

IV. poglavje

ORGANI ZA VZDRŽEVANJE MEDNARODNIH ODNOSOV 157

1. Državni poglavar, predsednik vlade
in zunanji minister. 157
  1. Državni poglavar (šef države). 158
  2. Predsednik vlade. 159
  3. Zunanji minister 160
2. Diplomatski predstavniki 161
  1. Viri diplomatskega in konzularnega prava 162
  2. Pravica poslanstva in diplomatski odnosi. 164
  3. Funkcije diplomatske misije in imenovanje vodje
diplomatske misije 165
  4. Osebe diplomatske misije ter imunitete in privilegiji 171
    - a) Imunitete in privilegiji diplomatskih misij 172
    - b) Imunitete in privilegiji diplomatskih predstavnikov 174
3. Konzuli 178
  1. Funkcije konzularnih predstavnikov in imenovanje vodje
konzulata. 179
  2. Imunitete in privilegiji konzulatov in konzularnih
funkcionarjev 181
4. Mednarodni uslužbenci 183

V. poglavje

MEDNARODNOPRAVNI POSLI 187

1. Splošno 187
2. Enostranski pravni posli 188
3. Mednarodne pogodbe 192
  1. Pojem in vrste 192
  2. Sklepanje mednarodnih pogodb 195
  3. Pridržki (rezerve) 200
  4. Spoštovanje in uporaba mednarodnih pogodb 204
  5. Razlaga mednarodnih pogodb 206
  6. Pogodbe in tretje države 208
  7. Spremembe in dopolnitve pogodbe 210
  8. Ničnost, prenehanje in suspenzija uporabe pogodbe 211
    - a) Ničnost 211
    - b) Prenehanje pogodb 215
  9. Postopek 218

VI. poglavje	
MEDNARODNA ODGOVORNOST DRŽAV	221
1. Splošna vprašanja odgovornosti držav	221
1. Pojem	221
2. Elementi mednarodnega delikta	224
3. Pripisovanje dejanja državi	225
4. Kršitev mednarodne obveznosti	228
5. Okoliščine, ki izključujejo protipravnost	229
6. Posledice mednarodnega delikta	231
7. Protiukrepi	232
2. Varstvo okolja – predmet mednarodne odgovornosti držav in obveznosti mednarodnega sodelovanja	235
1. Splošno	236
2. Odgovornost držav in varstvo naravnega okolja	237
3. Mednarodne pogodbe in mednarodno varstvo okolja: inovativne rešitve	241
a) Nova načela mednarodnega sodelovanja	241
b) Nove institucionalne rešitve	244
4. Sklep	246
VII. poglavje	
MEDNARODNE ORGANIZACIJE	247
1. Pojem in zgodovinsko poreklo	247
2. Tipologija mednarodnih organizacij	250
3. Združeni narodi	252
1. Nastanek Združenih narodov	253
2. Cilji in načela	255
3. Položaj Ustanovne listine OZN v sistemu sodobnega mednarodnega prava	259
4. Države članice OZN in posebni položaj stalnih članic Varnostnega sveta	261
a) Države članice	261
b) Posebni položaj stalnih članic Varnostnega sveta OZN ..	266
5. Organi Združenih narodov – splošno	266
6. Varnostni svet	268
a) Splošno	268
b) Spori in situacije – VI. poglavje Ustanovne listine	271

c)	Akcije Varnostnega sveta v primerih ogrožanja miru, kršitev miru in agresivnih dejanj – VII. poglavje	
	Ustanovne listine	272
7.	Generalna skupščina	276
8.	Ekonomski in socialni svet	278
9.	Meddržavno sodišče	280
10.	Sekretariat	281
11.	Združeni narodi kot sistem	283
4.	Specializirane agencije OZN	284
1.	Mednarodna organizacija dela (<i>International Labour Organization – ILO</i>)	285
2.	Svetovna zdravstvena organizacija (<i>World Health Organization – WHO</i>)	286
3.	Organizacija ZN za izobraževanje, znanost in kulturo (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO</i>)	286
4.	Organizacija za prehrano in kmetijstvo (<i>Food and Agriculture Organization – FAO</i>)	287
5.	Mednarodni sklad za kmetijski razvoj (<i>International Fund for Agricultural Development – IFAD</i>)	288
6.	Mednarodni denarni sklad (<i>International Monetary Fund – IMF</i>)	288
7.	Skupina Svetovne banke	289
8.	Mednarodna organizacija za civilno letalstvo (<i>International Civil Aviation Organization – ICAO</i>)	291
9.	Mednarodna pomorska organizacija (<i>International Maritime Organization – IMO</i>)	291
10.	Svetovna meteorološka organizacija (<i>World Meteorological Organization – WMO</i>)	292
11.	Svetovna organizacija za intelektualno lastnino (<i>World Intellectual Property Organization – WIPO</i>)	292
12.	Organizacija ZN za industrijski razvoj (<i>United Nations Industrial Development Organization – UNIDO</i>)	293
13.	Mednarodna agencija za jedrsko energijo (<i>International Atomic Energy Agency – IAEA</i>)	293
14.	Univerzalna poštna zveza (<i>Universal Postal Union – UPU</i>)	294
15.	Mednarodna unija za telekomunikacije (<i>International Telecommunication Union – ITU</i>)	295
16.	Dodatek: Internet, mednarodne organizacije in mednarodno pravo	295

5. Mednarodne organizacije na globalni ravni, ki niso del sistema OZN	297
1. Svetovna trgovinska organizacija (<i>World Trade Organization – WTO</i>)	297
2. Organizacija za prepoved kemičnega orožja (<i>Organization for the Prohibition of Chemical Weapons – OPCW</i>)	299
3. Organizacija za celovito prepoved jedrskih poskusov (<i>Comprehensive Test Ban Treaty Organization – CTBTO</i>)	300
4. Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (<i>Organization for Economic Cooperation and Development – OECD</i>)	300
6. Regionalne organizacije	301
1. Splošno	301
2. Svet Evrope	302
3. Evropske skupnosti in Evropska unija	304
4. Severnoatlantska zveza (NATO)	309
5. Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE)	311
6. Organizacija ameriških držav (<i>Organization of American States – OAS</i>)	312
7. Nekatero druge regionalne organizacije na zahodni polobli	313
8. Afriška unija (<i>African Union – AU</i>)	314
9. Podregionalne organizacije v Afriki	314
10. Združenje držav Jugovzhodne Azije (<i>Association of South East Asian Countries – ASEAN</i>)	315
11. Arabska liga	316

VIII. poglavje

OBJEKTI MEDNARODNEGA PRAVA	317
1. Splošno	317
2. Državno ozemlje in državne meje	318
3. Pridobivanje dodatnega ozemlja	325
4. Mednarodne reke in uporaba vodnih tokov za neplovne namene	329
5. Zračni prostor	334
1. Zračna plovba	334
2. Kazniva dejanja na letalih	337
6. Morje	340
1. Razvoj pomorskega mednarodnega prava	340
2. Notranje morske vode	343
3. Arhipelaške vode	346

4. Teritorialno morje	346
5. Zunanji pas	349
6. Izključna ekonomska cona	349
7. Epikontinentalni pas	351
8. Odprto morje	353
9. Mednarodna cona (morsko in oceansko dno zunaj nacionalne jurisdikcije).	355
10. Morske ožine in prekopi	357
a) Ožine	357
b) Prekopi	359
7. Arktika in Antarktika	360
1. Arktika	360
2. Antarktika	361
8. Vesolje	362
IX. poglavje	
MIRNO REŠEVANJE SPOROV	365
1. Splošno	365
2. Diplomatska sredstva za reševanje mednarodnih sporov	368
1. Pogajanja	368
2. Dobre usluge	369
3. Posredovanje (mediacija)	370
4. Anketa (ugotavljanje dejstev)	371
5. Sprava	372
3. Arbitraža	373
4. Meddržavno sodišče	377
1. Splošno	377
2. Sestava Meddržavnega sodišča	379
3. Pristojnost sodišča v sporih med državami	380
4. Potek pravnega postopka	384
5. Svetovalna mnenja	386
5. Mednarodno sodišče za pomorsko mednarodno pravo	387
6. Reševanje mednarodnih trgovinskih sporov v okviru Svetovne trgovinske organizacije (WTO) in sporov na področju zaščite investicij v okviru Mednarodnega centra za reševanje investicijskih sporov (ICSID)	388
1. Svetovna trgovinska organizacija (WTO)	389
2. Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov (ICSID)	390

X. poglavje

**KOLEKTIVNA VARNOST: PREPOVED UPORABE SILE
IN UKREPI ZA OHRANITEV MEDNARODNEGA MIRU
IN VARNOSTI** . . . . .

	393
1. Splošno	393
2. Prepoved uporabe sile in pravno dopustne oblike uporabe sile . . .	400
1. Razvoj načela prepovedi uporabe sile	400
2. Pravica do samoobrambe	402
3. Oboroženi ukrepi Varnostnega sveta OZN – avtorizacija uporabe sile	403
3. Prisilni ukrepi, ki ne vključujejo uporabe sile (neoborožene sankcije)	409
4. Mirovne operacije	413
5. Ukrepi na področju nadzora oboroževanja in vprašanje razorožitve	417
6. Ukrepi proti terorizmu in proti širjenju orožij za množično uničevanje	424

XI. poglavje

MEDNARODNO PRAVO OBOROŽENIH SPOPADOV . . . . .

	429
1. Pojem	429
2. Formalni viri mednarodnega prava oboroženih spopadov	436
3. Položaj in zaščita oseb v mednarodnih oboroženih spopadih . . .	440
1. Borci	441
2. Položaj ranjencev, bolnikov in brodolomcev	442
3. Položaj vojnih ujetnikov	443
4. Civilno prebivalstvo in oboroženi spopad	445
5. Civilno prebivalstvo in vojaška okupacija	447
4. Položaj in zaščita oseb v nemednarodnih oboroženih spopadih . .	452
5. Sredstva za uveljavljanje mednarodnega humanitarnega prava . .	454
6. Pravila vojskovanja in omejitve	456
1. Temeljni načeli	457
2. Omejitve glede metod in načinov vojskovanja	458
3. Omejitve glede objektov	460
4. Omejitve glede orožij	461
7. Posebnosti vojskovanja na morju	464
1. Temeljna pravila	464
2. Pomorski zaseg	467

8. Vojno stanje	468
1. Začetek vojne in njene pravne posledice	469
2. Bojišče	470
3. Represalije v vojni	470
4. Sporazumi med vojskujočimi se strankami	471
5. Konec vojnega stanja	473
9. Nevtralnost	475
Summary	479
Literatura, priporočena za dodatni študij	487
Imensko kazalo	491
Stvarno kazalo	499